NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN, PE REGIUNI. MOLDOVA ȘI BUCOVINA. PROBLEME ALE ELABORĂRII (II)

DE

STELIAN DUMISTRĂCEL

1.—3. În prima parte a acestui articol, publicat în „Limba română", XXV (1976), nr. 5, p. 547—558, am discutat probleme referitoare la rețeaua punctelor anchetate, la anchetatori și la modul cum s-au făcut anchetele. În cele ce urmează ne oprim asupra problemelor pe care le pune reflectarea anchetei în prezentarea materialului adunat pentru studiul aspectelor morfologice ale graiurilor, în special al verbului **(4)** [1], asupra unor probleme ale adunării și valorificării textelor dialectale **(5)** și a lexicului regional **(6)**.

4. *Atlasul lingvistic și posibilitățile studierii flexiunii verbale în graiuri*. **4.1.** Avînd în vedere numărul mare de întrebări consacrate verbului în *Chestionarul NALR*, care au urmărit, așa cum au subliniat V. Rusu și I. Ionică, crearea condițiilor pentru a se culege informații privitoare la cele mai importante probleme ale flexiunii verbale în graiurile populare românești, materialul din fișele anchetelor pentru NALR constituie un adevărat tezaur pentru istoria limbii române. Valoarea acestui material, alături de cel prezentat în special în vol. VII din ALR II, serie nouă, și în vol. II din ALR I [2], constă mai ales în faptul că, față de informațiile anterioare, din diverse monografii dialectale, care prezintă mai ales „excepții" în comparație cu limba literară, în momentul de față dispunem de o informație s i s t e m a t i c ă, care permite și o interpretare corespunzătoare. Faptul prezintă importanță pentru istoria limbii (forme arhaice), pentru istoria limbii literare (baza dialectală a limbii literare), fără să mai vorbim de dialectologia propriu-zisă

[1] Prezentarea acestor aspecte pornește de la un referat al lui V. Rusu și I. Ionică, *Chestiuni de metodologie în elaborarea hărților morfologice (Verbul)*, discutat în ședința din 13 iulie 1976 a Secției de științe filologice, literatură și arte a Academiei R.S. România.

[2] Numeroase alte verbe sînt prezentate pe hărți din celelalte volume din seria nouă a ALR II și, în special, în vol. V, cap. F. *Varia*, h. 1316—1500.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

(subdiviziunile teritoriale ale dacoromânei, grupuri de graiuri etc.). Publicarea acestui material va contribui, fără îndoială, la stimularea cercetărilor în domeniul morfologiei dialectale, mult inferioare, numeric, celor de fonetică dialectală.

Informații prețioase pot aduce, și, este sigur, vor aduce volumele din NALR consacrate verbului pentru gramatica descriptivă, care a prezentat deja, sumar, variații regionale ale conjugării, și pentru *Dicționarul limbii române*, care indică forme deosebite privind conjugarea, și care pot fi reconstituite din diferite izvoare, în paragraful penultim al articolelor consacrate verbelor.

4.2. Pentru a răspunde acestor așteptări și pentru a asigura cea mai bună utilizare a materialului din toate punctele de vedere la care ne-am referit, prezintă o importanță deosebită felul cum vor fi prezentate răspunsurile la întrebările privitoare la verbe. Redactarea de hărți analitice și sintetice și prezentarea unor răspunsuri sub formă de material necartografiat reprezintă, credem, modalități care țin seama de complexitatea problemelor pe care le avem de rezolvat. Astfel se face un pas hotărîtor înainte față de prezentarea verbului în volumele citate din ALR, dar și față de unele atlase regionale romanice contemporane, în care fie că materialul este prezentat sub formă de liste ale conjugării unui număr de verbe (la diferite moduri și timpuri), cu un minim de tipizare a anumitor aspecte (de exemplu situația unor sunete din rădăcină) și cu un comentariu sub formă de note, fie că se procedează la o formalizare excesivă în prezentarea datelor, geografia lingvistică fiind reprezentată exclusiv de hărțile interpretative. Considerăm că aceste modalități nu oferă posibilitatea valorificării complete a bogăției materialului cules și a observațiilor notate de anchetatori în timpul anchetelor.

4.3. Pentru selectarea răspunsurilor care urmează să fie prezentate sub formă de hărți analitice, hărți sintetice și material necartografiat trebuie să se țină seama și de faptul că *ancheta pentru înregistrarea verbului și a conjugării* ca și a altor aspecte morfologice (articol adjectival, pronume și adjectiv demonstrativ etc.) *pune probleme speciale* față de anchetarea în cazul obținerii n u m e l o r sau a d j e c t i v e l o r. Faptul a fost remarcat de diverși anchetatori : amintim afirmația lui Pierre Gardette, care scrie că pentru morfologie, care impune un informator „plus exercé", a fost ales acela care înțelegea specificul întreprinderii și care accepta „de jouer avec nous au maître d'école" [3].

Pornind de la aceasta, considerăm că în gruparea verbelor prezentate sub formă de hărți analitice, în afara criteriilor grupuri de conjugare (I, a II-a etc.), verbe regulate și neregulate, auxiliare, obligatorii numai de la caz la caz, trebuie să se țină seama și de criterii extralingvistice, care să reflecte gîndirea logică a informatorilor și modalitățile de exprimare gramaticală a acesteia. Ne referim la situații ca : verbe incoative ; răspunsurile în cazul inexistenței unor timpuri (cum ar fi *perfectul simplu* în graiurile din Moldova), în cazul unor timpuri sau

[3] *Exposé méthodologique*, p. 34.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

moduri mai puțin frecvente sau care sînt mai greu de obținut în condiții de anchetă (mai mult ca perfectul ; gerunziul), existența unor posibilități multiple de exprimare a unei categorii gramaticale, omonimia etc.

Aceste situații cer, pe hărți sau în textele cu material necartografiat, comentarii cît mai bogate ale anchetatorilor — redactori. În primul rînd, este vorba de prezentarea modului cum a fost pusă întrebarea pentru fiecare formă verbală (în afară de prezentul indicativului, pentru celelalte forme întrebarea nu a fost formulată în *Chestionar*), condiție necesară pentru o corectă interpretare a răspunsurilor. Astfel au procedat și alți autori, ca de exemplu, Pierre Nauton, care dă pentru fiecare mod și timp „contextul" — întrebare [4]. În anchetele pentru *NALR. Moldova și Bucovina* am înregistrat pe bandă de magnetofon mostre de anchetă pentru verb, care vor putea fi date, în transcriere fonetică, în introducerea la volumul consacrat verbului.

Comentarii speciale se cer făcute, de asemenea, asupra exactității răspunsurilor obținute în anchetă și asupra aspectului fonetic al acestora în funcție de procesul de „gramaticalizare" a informatorului, pe măsură ce s-a obișnuit cu ancheta privind conjugarea verbului.

4.4. În ceea ce privește răspunsurile redactate sub formă de *material necartografiat*, considerăm că, față de cele consacrate numelui sau adjectivului, unde sistematizarea se face pe tipuri lexicale și variante fonetice, la verb se poate proceda așa cum a procedat Pierre Nauton *(loc. cit.)*. Materialul este furnizat într-un prim stadiu de sistematizare dacă va apărea nu ca transcriere a răspunsurilor obținute pentru fiecare verb, de la forma de pers. I a indicativului prezent pînă la gerunziu, ci pe tipuri de conjugare, moduri și timpuri și chiar după unele dintre celelalte criterii după care se face selecția pentru hărțile sintetice (sufixare, alternanțe fonetice). Considerăm posibil ca unele situații tipice de repartizare regională să fie reprezentate pe hărți interpretative introduse chiar în planșa pe care este scris materialul necartografiat (de exemplu, pentru *NALR. Moldova și Bucovina*, cazul *grăiesc — vorg'esc)*. Prezentarea sub formă de material necartografiat a răspunsurilor obținute pentru verb pare să fie una din cele mai convenabile proceduri, căci, pentru situațiile în care cartografierea propriu-zisă nu se impune, pe lîngă economia de spațiu și de muncă care se realizează, există posibilitatea reflectării complete a anchetei : intervențiile anchetatorului și reacția informatorului (sub formă de note, în paranteze).

4.5. Pentru hărțile analitice și pentru materialul necartografiat este vorba, în ultimă instanță, nu numai de a pune la dispoziția lingviștilor un material de fapte, ci de a-l însoți de toate informațiile suplimentare înregistrate în cursul anchetei, reflectînd, pe lîngă datele ce țin de optica subiecților față de utilizarea formelor verbale, și faptul că aceste forme nu sînt notate în vorbirea spontană, ci „furnizate" *ad-hoc*, într-o conversație în care disponibilitățile de abstractizare ale informatorilor

[4] *Atlas linguistique et ethnographique du Massif Central*, III, Paris, 1961, paragraful XLV, *Conjugaisons*.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

sînt solicitate la maximum. Acest ultim aspect aduce în discuție fapte care diferă calitativ de reacția față de fonetisme sau termeni ținînd de un anumit registru al vorbirii (literar, dialectal etc.).

4.6. Hărțile sintetice pot fi de două feluri : a) unele care să reconstituie tipuri de conjugare pentru verbe care nu prezintă aspecte morfologice speciale și pentru care nu ar fi necesară reproducerea *in extenso* a materialului, ci numai sistematizarea lui [5], și b) hărți care reiau tipuri morfologice reflectate de materialul publicat sub formă de hărți analitice sau material necartografiat. Posibilitatea executării primului tip este de apreciat numai după ce tot materialul adunat în anchete a fost sistematizat și studiat. Al doilea tip, de importanța căruia specialiștii s-au putut convinge cercetînd volumele deja apărute din *NALR. Oltenia*, reprezintă, credem, numai o aplicație la un obiect nou a principiilor după care au fost redactate hărțile din volumele citate.

Un mare număr dintre cazurile care pot fi reprezentate pe hărțile sintetice și interpretative apar în referatul citat al lui V. Rusu și I. Ionică ; evident, după prelucrarea materialului în întregime, preocuparea de a face din volumul consacrat verbului o lucrare care să depășească obiectivele pe care și le propune o a r h i v ă a graiurilor și să se situeze la nivelul impus de cercetările contemporane, va găsi noi puncte de vedere și soluțiile corespunzătoare.

Pe lîngă cazurile semnalate, mai amintim cîteva, rezultate din materialul înregistrat în anchetele pentru *NALR. Moldova și Bucovina* :

— prezintă interes hărțile sintetice în care se compară pers. I cu a VI-a la prezentul indicativ (cazuri în care *-u* are rolul de morfem); compararea aceleași persoane este relevantă pentru verbele cu forme „iotacizate".

— întregirea tabloului privind apariția formelor „iotacizate" se face adăugînd gerunziul *(spuind, rămîind)*.

— la m.m.c.p. apar forme perifrastice : *am fost cîntat ;*

— la formele regionale de conjunctiv perfect poate fi urmărit tipul *să fi cîntată ;*

— la gerunziu : *cîntîndă (cîntînd — cîntîn* reprezintă un fapt fonetic).

4.7. În afară de asemenea cazuri, cu toate că în *Chestionar* nu au fost puse întrebări pentru formele de *infinitiv*, urmărirea lor atentă după răspunsurile din caietele de anchetă, dar și după textele dialectale, și redactarea de hărți privind infinitivul ni se pare o sarcină a volumului *Verbul*, întrucît variațiile privind tipurile de conjugare reprezintă un criteriu pentru compararea diferitelor subdiviziuni teritoriale ale dacoromânei. Formele de infinitiv pot fi reconstituite pornind de la diverse tipuri și moduri ; așa, de exemplu, din răspunsurile la întrebările 381 și 382, *șchiopătez* (indic. prez. 1—6) și *să șchiopătezе* (conj. prez. 3), pot fi formulate pentru graiurile din Moldova, pe lîngă formele de conj. I (a) *șchiopá* (indic. prez. 1 ; *șchiop, șchiopéz)* și (a) *șchiopătá*

[5] Pentru metodă, vezi sugestii la Jaques Allières, în fasc. a 2-a, *Commentaire*, din vol. V, *Le verbe*, din *Atlas linguistique de la Gascogne*, par Jean Séguy, enquêteur Xavier Ravier, Paris, 1971.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

(șchioápăt, șchiopătéz) şi o formă de conjugarea a IV-a, neînregistrată în dicţionare, (a) *șchiopăi (șchiopăiesc).*

4.8. Alegînd un sistem de transcriere fonetică cît mai apropiat de scrierea românească normală, oficială, autorii *Atlasului lingvistic român* înţelegeau să facă accesibile rezultatele muncii dialectologilor şi pentru alţi cercetători care au folosit mai apoi *Atlasul* pentru studiile lor : folcloriști, etnografi, sociologi, istorici. Păstrînd, în esenţă, tradiţia ALR şi în prezentarea verbului, rezultatele anchetelor pentru NALR vor putea servi, în continuare, aceloraşi cercetări interdisciplinare. Efortul în direcţia sistematizării şi interpretării pe care îl reclamă nivelul atins astăzi în geografia lingvistică trebuie să evite limitarea categoriilor de cercetători interesaţi în consultarea NALR.

5. *Textele dialectale* **5.1.** Culegerea şi alcătuirea unor volume de texte dialectale ca s u p l i m e n t e, dar mai multi sau mai puţin obligatorii şi organic legate de atlasele lingvistice româneşti pe regiuni, pentru a permite studierea sintaxei graiurilor populare, apare ca o trăsătură caracteristică a acestora faţă de atlasele regionale franceze, ai căror autori au înregistrat asemenea probe de grai numai sporadic, atribuind monografiilor sarcina şi, mai ales, competenţa studierii sintaxei [6]. Trebuie însă observat că, de fapt, atlasele lingvistice, mai ales în forma lor tradiţională, nu-şi propun nici studiul propriu-zis al foneticii, morfologiei sau lexicului. Apoi, în ceea ce priveşte textele, chiar dacă nu pot fi prezentate, pe baza întrebărilor din chestionar, materiale comparabile în gradul în care se realizează acest lucru pentru domeniile citate mai sus (deşi unele probleme în legătură cu sintaxa părţilor de vorbire sînt urmărite şi în anchetă [7]), prin înregistrări sistematice se poate oferi şi pentru studiul sintaxei un material documentar de valoare sensibil egală pentru toate graiurile prezentate pe hărţile unui atlas. Chiar anchetatorii care au lucrat la atlasele regionale franceze, mai ales în măsura în care au folosit magnetofonul, au înregistrat fonograme reprezentînd *traducerea* unui fragment (acelaşi peste tot) din *Parabola fiului risipitor* [8], fonograme cărora Séguy *(loc. cit.)* le atribuie rolul de a fi mărturia cea mai preţioasă pentru sesizarea specificului unui dialect.

5.2. În ceea ce priveşte înregistrarea textelor dialectale paralel cu ancheta cu chestionarul, NALR continuă începutul făcut de Sever Pop şi Emil Petrovici, care au notat în fiecare localitate anchetată un număr de astfel de probe de grai, din care numai cele culese de Emil Petrovici au fost publicate pînă acum [9]. Culegerea, transcrierea şi publicarea textelor dialectale se face, pentru fiecare dintre atlasele regionale româneşti, după aceleaşi principii, dar în realizarea practică a lucrări-

[6] Vezi, de exemplu, Nauton, *Exposé général*, p. 64—65.

[7] Vezi şi Nauton, *op. cit.*, p. 64.

[8] Vezi informaţii la Séguy, *Avant-propos*, p. 13. P. Gardette şi colaboratorii săi au recurs la reproducerea aceluiaşi text în cursul anchetei cu chestionarul, în vederea obţinerii unor forme verbale ; cf. *Exposé méthodologique*, p. 138—139.

[9] Paralel cu redactarea şi publicarea seriei noi a ALR I, operaţie care se realizează la Institutul de lingvistică din Cluj-Napoca, tipărirea textelor dialectale culese de Sever Pop ar reprezenta un cîştig pentru dialectologia românească.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

lor există și unele diferențe. Astfel, pentru Oltenia, Muntenia și Dobrogea, deși anchetatorii atlaselor au luat parte la un număr de anchete [10], realizarea înregistrărilor și transcrierea este în primul rînd opera unei echipe speciale de cercetători, care lucrează la alcătuirea *Arhivei fonogramice a limbii române* [11]. Anchetatorii (care sînt în același timp și autorii) atlasului lingvistic al Maramureșului au făcut ei înșiși înregistrările de texte, paralel cu anchetele de bază [12].

Întrucît culegerea de texte pentru suplimentul *Atlasului* urma să revină și anchetatorilor pentru *NALR. Moldova și Bucovina*, majoritatea acestora au început operația paralel cu anchetele cu *Chestionarul*. Înregistrări de texte s-au făcut atît în prima zi a anchetei, cînd se căuta informatorul principal, care urma să răspundă la chestionarul general (pronunția „candidaților" fiind verificată prin ascultarea textelor înregistrate), cît și în cursul anchetei, cînd interveneau subiecte interesante în timpul discuțiilor sau cînd vecini sau rude ale informatorului, veniți cu diferite treburi sau din simplă curiozitate, îndeplineau condițiile cerute pentru a fi înregistrați. Astfel s-au putut culege texte numeroase și variate, de la un număr mare de informatori (între 15 și 25), printre care figurează în mod obligatoriu informatorul principal și unii dintre informatorii folosiți pentru chestionarele speciale. Lucrînd cu informatori mai mult sau mai puțin familiarizați cu obiectivele anchetei (faptele de interes etnografic, intenția de a obține graiul local etc.), textele constituie o completare firească a anchetei cu chestionarul și vor da posibilitatea studierii amănunțite a graiurilor prezentate pe hărțile lingvistice. Pe de altă parte, înregistrările pe bandă de magnetofon făcute în această situație prezintă o serie de alte avantaje, asupra cărora a atras atenția J. Séguy, vorbind despre efectuarea anchetei exclusiv prin acest procedeu [13]. Astfel, s-au putut înregistra pe bandă de magnetofon fonetisme care au atras în mod deosebit atenția anchetatorilor, ca o garanție a autenticității lor [14], descrieri, aparținînd informatorilor înșiși, ale unor lucrări sau obiceiuri specifice care fac obiectul unei întrebări din *Chestionar* și chiar porțiuni de anchetă, în special referitoare la obținerea diferitelor forme ale verbelor (**4.3.**). Incidental a fost înregistrată și lectura unor texte scurte din ziar (de la rubrica *Faptul divers*), încercînd să se distragă atenția informatorului de la faptul că este înregistrat; aceste texte prezintă un deosebit interes pentru cercetarea influenței grafiei asupra abandonării (de circumstanță) sau păstrării a diferite fonetisme dialectale, regionale sau populare.

Înregistrarea textelor paralel cu ancheta propriu-zisă a avut drept scop și formarea echipei de cercetători (Doina Hreapcă, Horia Bîrleanu și Cecilia Zoler), care aveau să transcrie textele (iar, în unele cazuri, să continue anchetele de texte) și a dat posibilitatea ca aceștia, asistînd

[10] Vezi *Texte dialectale. Oltenia*, București, 1967, p. XXI.
[11] Vezi și *Texte dialectale. Muntenia*, I, București, 1973, p. XII—XIII.
[12] Vezi *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*, vol. I, p. IX.
[13] *Avant-propòs*, p. 5—9; sînt citate și alte luări de poziție în favoarea acestei metode.
[14] *Ibidem*, p. 9.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

și la ancheta cu *Chestionarul* [15], să se familiarizeze cu problemele graiurilor din zonele anchetate.

Culegerea textelor de către anchetatorii *Atlasului* a continuat pe măsură ce aceștia și-au terminat anchetele cu *Chestionarul*. Revenind în punctele în care lucraseră anterior, ei au înregistrat, de regulă, pe informatorul principal (lucru care nu s-a putut face deja în unele localități, acesta fiind decedat între timp) și pe unii dintre informatorii care au dat răspunsuri la chestionarele speciale.

Anchetele speciale pentru texte (de regulă în 2—4 localități apropiate, în cursul aceleiași deplasări), pentru care anchetatorii studiază caietele cu răspunsurile notate anterior, dau posibilitatea să fie urmărite unele dintre obiectivele atinse în anchetă paralelă. Dealtfel, anchete suplimentare de texte au fost făcute în mai multe localități la cîțiva ani după primele (care au avut uneori caracter experimental), pentru a completa unele lipsuri în ceea ce privește reprezentarea tuturor vîrstelor pe care le-am urmărit sistematic de la un moment dat, în ceea ce privește calitatea tehnică a unor înregistrări sau, pur și simplu, datorită faptului că, în trecere spre alte puncte de anchetat, s-a ivit prilejul unei reîntîlniri cu vechii colaboratori. Pe baza legăturilor stabilite anterior cu diverși localnici (informatori, gazdele anchetatorilor, intelectuali din sat), anchetele ulterioare pentru înregistrarea textelor se desfășoară, de cele mai multe ori, în condiții propice pentru lucru (cunoașterea scopului urmărit de anchetatori, încrederea reciprocă), cu urmări favorabile pentru autenticitatea probelor de grai înregistrate. Sînt deosebit de interesante reflecțiile foștilor informatori în legătură cu ancheta (uneori asemenea considerații au fost înregistrate și la încheierea anchetei, cînd textele au fost culese paralel). Amintiri în legătură cu anchetele pentru ALR au fost înregistrate și de la foștii informatori ai lui Emil Petrovici din localitățile Pipirig (ALR II, pct. 551, NALR, pct. 570) și Furcenii Vechi (ALR, pct. 605, NALR, pct. 654), și ai lui Sever Pop din Muncelu (ALR I, pct. 590, NALR, pct. 615). Publicate, asemenea texte sînt în măsură să ajute la reconstituirea atmosferei anchetei și la aprecierea rezultatelor ei.

5.3. Pînă în momentul de față (august 1976) au fost înregistrate textele prevăzute în 150 din cele 210 puncte anchetate cu *Chestionarul*. Au fost terminate anchetele într-o zonă mai întinsă din sudul Moldovei, cuprinzînd în întregime zona anchetată pentru *Atlas* de Stelian Dumistrăcel, care a lucrat cu o echipă compusă din cercetătorii Doina Hreapcă, Horia Bîrleanu și Cecilia Zoler [16], sudul zonei anchetate de I. Florea (care a făcut, de asemenea, personal înregistrările, însoțit uneori de H. Bîrleanu și Cecilia Zoler) și al celei anchetate de V. Arvinte (anchetele de texte au fost făcute de H. Bîrleanu, uneori paralel cu anche-

[15] Informații cu privire la cercetătorii care au participat la astfel de anchete vor fi date în volumele de texte odată cu prezentarea datelor privind fiecare localitate anchetată.

[16] Problemele anchetelor (alegerea informatorilor, modul de lucru) sînt expuse de Doina Hreapcă în articolul *Anchetele pentru culegerea textelor dialectale. Aspecte metodologice*, în LR XXIV, 1975, nr. 2, p. 137—144.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

ta cu chestionarul, făcută de V. Arvinte). Textele din această zonă, cuprinzînd 70 de localităţi, transcrise de cei trei colaboratori, urmează să fie publicate într-un volum, întrucît, dat fiind numărul mare de puncte din reţeaua *NALR. Moldova şi Bucovina*, se prevede publicarea, în total, a trei volume [17]. Următoarele două volume vor cuprinde, în părţi egale, textele din celelalte 140 de puncte. Împărţirea, dictată în primul rînd de considerente tehnice, ţine seama însă, în general, de existenţa trăsăturilor comune ale unor graiuri de pe teritoriile Moldovei şi Bucovinei. Este vorba, mai întîi, de graiurile din sudul Moldovei, apoi de graiurile din zona dintre Siret şi Prut, cuprinzînd Cîmpia Moldovei şi Podişul central moldovenesc, iar, pe de altă parte, de graiurile din Bucovina şi cele din zona muntoasă a Moldovei, din bazinele Bistriţei şi al Trotuşului, pînă în Valea Siretului.

O primă selecţie a textelor înregistrate s-a făcut cu prilejul transcrierii ; pentru ca textele publicate să fie măcar în parte reprezentative, fiecărei localităţi ar trebui să-i fie rezervate, într-un volum, cel puţin 10 pagini.

6. *Glosare regionale.* Înregistrarea textelor dialectale ca activitate paralelă în programul atlaselor lingvistice româneşti are, pe lîngă cele arătate mai sus, marele avantaj de a furniza un număr apreciabil de cuvinte, cu atît mai multe şi, în acelaşi timp, mai valoroase documentar, cu cît este înregistrat un număr mai mare de informatori, iar tematica este bogată şi variată.

Repetarea unor subiecte generale (tăiatul porcului, opincile, ocupaţiile femeii, botezul, nunta, înmormîntarea) sau specifice unor zone (treieratul cu caii, cum se face vinul, lucrul la pădure în trecut) şi interesul cu care anchetatorii au urmărit terminologia anumitor profesii oferă în acelaşi timp posibilitatea ca, pe baza atestărilor, să se poată urmări circulaţia unor cuvinte, a unor variante şi forme şi chiar a unor evoluţii semantice. În felul acesta, glosarele publicate ca anexe ale *Atlasului* vor contribui într-o măsură însemnată la cunoaşterea graiului din fiecare localitate anchetată şi la rezolvarea problemei caracteristicilor zonelor lingvistice. De exemplu, pe baza fişelor extrase din textele înregistrate în sudul Moldovei, pentru primul volum al *Glosarului*, se poate urmări circulaţia unor cuvinte sau sensuri neînregistrate pînă acum în dicţionarele limbii române, cum ar fi *scurmáce* (şi *scurmuşuri*, pl., 'labele găinii, de la genunchi în jos') ; (a) *drege*, (a) *griji* ('a cinătui'), *tocmáşi* (şi *cămărâşi*, *zarâfi* 'flăcăii care adună bani cînd se face hora, sau cînd se întovărăşesc pentru a umbla cu uratul'), în opoziţie cu *părtâşi* ('flăcăii care plătesc intrarea la horă') ; *buzúm* ('rachiu slab'),

[17] La fel se procedează şi pentru *NALR. Muntenia şi Dobrogea*. Primul volum, la care ne-am referit şi mai sus, cuprinde textele dintr-o zonă din vestul Munteniei, reprezentînd 50 de puncte din *Atlas*, iar al doilea (Bucureşti, 1975) cuprinde texte din nord-estul provinciei (65 de localităţi).

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

prefăcánie ('fierberea ţuicii a doua oară'); *iabá (iebá* 'furcă de lemn, cu trei coarne, încovoiate, folosită pentru tras paiele la treieratul cu caii sau cu boii'; în DA cu sens neprecizat); *procovăţ* (capacul sicriului'), *gropáş* ('gropar') etc.

Pe baza acestui material lexical se va putea cerceta problema existenţei unor mijloace de formare a cuvintelor specifice unor graiuri sau zone lingvistice. De exemplu, pentru o zonă din sud-estul Moldovei s-a putut remarca frecvenţa deosebită a sufixului *-aş* [18], fapt care contribuie la cunoaşterea mai bună a realităţii lingvistice denumită *subdialect* moldovenesc.

Cuvintele care vor fi date în glosare, selectate după criteriile de care se ţine seama în astfel de lucrări (cuvinte neatestate, atestate în alte zone sau cu alte sensuri, prezentînd forme neatestate pînă acum, făcînd parte din expresii sudate etc.), provin atît din textele transcrise în vederea publicării, cît şi din toate celelalte texte înregistrate. În glosarea lor sînt folosite şi explicaţii care au fost primite de anchetator chiar în cursul înregistrărilor, la sfîrşitul fiecărui text, după însemnările făcute pe fişa fonogramică (pentru a nu le omite, dar şi pentru a nu întrerupe în fiecare moment expunerea). Pe lîngă despuierea textelor, vor fi incluse în glosare şi cuvintele, numeroase, notate în cursul anchetelor cu *Chestionarul* [19], dar care nu sînt în legătură directă cu o întrebare din acesta, pentru a fi notate pe hartă sau în notele de sub II.

Date fiind preocupările anchetatorilor în cursul înregistrării răspunsurilor la *Chestionar* (dar şi al textelor dialectale) şi faptul că, paralel cu anchetele pentru *Atlas*, zonele anchetate formează pentru aceştia obiectul de cercetare şi pentru alte studii, avem în vedere alcătuirea unor glosare *de autor*, pe zone corespunzînd aproximativ delimitării schiţate mai sus (5.3), pe care anchetatorii le vor redacta de la caz la caz, în colaborare cu cercetătorii care au participat la anchete şi au transcris textele dialectale.

Abrevieri

Gardette, *Exposé méthodologique=Atlas linguistique et ethnographique du Lyonnais. IV. Exposé méthodologique et tables*, par..., Paris, 1968.

Nauton, *Exposé général=Atlas linguistique et ethnographique du Massif Central. IV. Exposé général. Table-questionnaire. Index alphabétique*, par..., Paris, 1963.

Séguy, *Avant-propos=J. Séguy, Atlas linguistique et ethnographique de la Gascogne. Avant-propos du volume IV. Transcription phonétique — Signes. Dictionnaire des localités et des informateurs*, Paris, 1966.

[18] Vezi Doina Hreapcă, *Derivate cu sufixul -aş(ă) în graiurile din sudul Moldovei*, în prezentul volum, p. 121—132.

[19] Vezi şi *Glosar dialectal Oltenia*, p. V.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

LE NOUVEL ATLAS LINGUISTIQUE ROUMAIN, PAR RÉGIONS. MOLDAVIE ET BUCOVINE

Quelques problèmes de l'élaboration (II) [20]

RÉSUMÉ

Dans la stade final de l'élaboration des premiers volumes de cartes, textes dialectaux et glossaires de *NALR. Moldova şi Bucovina*, l'auteur présente des données relatives à l'enquête sur la conjugaison du verbe (tout en ayant en vue la rédaction ultérieure des cartes morphologiques). On y met également en discussion des problèmes concernant les textes dialectaux et les glossaires régionaux qui seront publiés parallèlement, comme annexes des volumes des cartes. Les objectifs et les méthodes de travail y sont envisagés en les rapportant aux préoccupations de la géographie linguistique contemporaine (Nauton, Gardette, Séguy).

[20] Voir la première partie de cet article, dans la revue „Limba română", Bucureşti, XXV, 1976, no. 5, p. 547—558.

BDD-A1462 © 1976 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)